

Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Konceptió és Program

Stratégiai Környezeti Vizsgálat államigazgatási egyeztetést és társadalmasítást követő tervi változat Közérthető összefoglaló

Projektvezető:

Dr. Szilvácsku Zsolt (K 01-5327, SZTjV, SZTV)

Szakértők:

Fülöp Gyula

Józsa Gusztáv (SZÉS4, SZKV-1.1., SZKV-1.2., SZKV-1.3., SZKV-1.4.)

Dr. Kollányi László,

Kutnyánszky Virág,

Magyarics Gábor,

Reitz Angéla,

Dr. Vona Márton (SZKV-1.1., SZKV-1.3., SZVV-3.1.,

SZVV-3.5., SZVV-3.9., SZVV-3.10., VZ-TEL, VZ-TER,

K-Sz (klímavédelmi szakértő), ME-VZ, VZ-VKG)

Készült: 21. 04. 10.

Vitaregnat Környezetvédelmi és Szolgáltató Bt.

DOROG

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Bevezetés

A 2001/42/EK irányelv és a 2/2005 (I. 11.) Korm. rendelet előírásai alapján **kötelező stratégiai környezeti vizsgálatot végezni a 2021-2027 közötti időszak programjaira vonatkozóan.**

Jelen stratégiai környezeti vizsgálat (a továbbiakban SKV) feladata

- a felülvizsgált 2030-ig szóló Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Konceptió (továbbiakban: Konceptió),
- a 2021-2027-es időszakra szóló Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Program (továbbiakban: Program)

környezeti szempontú átfogó vizsgálata. A folyamat részét képezi a környezeti fenntarthatósági szempontok érvényesülésének segítése a területi tervezés és az intézkedések véglegesítésének folyamatában, a kapcsolódó környezeti értékelés elkészítése, valamint az értékelés társadalmi egyeztetésének lebonyolítása és dokumentálása is a vonatkozó jogszabályok formai és tartalmi követelményei szerint. Az SKV a **területi tervek hatásvizsgálatának környezeti szempontokra vonatkozó vizsgálati részét képezi**, azaz a területi hatásvizsgálat kiegészítő eleme.

1. A Konceptió és Program hozzájárulása környezeti célokhoz az SKV szempontok alapján

Az 1. SKV szempont értékelési kritériumai alapján az **anyag- és energia igénybevétel** tekintetében a Konceptió és a Program jó eredmény elérésének lehetőségét mutatja, mind a **Konceptió mind pedig a Program tekintetében**. Az energia- és anyagtakarékosság érvényesülése a koncepcióban foglalt általános elvek konkrét, a program szintjén történő érvényesítésétől függ jelentős mértékben. Ebből az SKV szempontból a környezeti eredményesség részben azon is múlik, hogy milyen mértékben sikerül az ágazatok és a területi szereplők bevonása annak érdekében, hogy a saját eszközeik és forrásaik megfelelő felhasználásával hozzájáruljanak a célok eléréséhez. Pl. a vízkészletek, vagy az energiatakarékos használatát tekintve előrelépés várható a veszteségek mérséklésével, azonban a felhasználók gyakorlatának megváltoztatásához nem elegendő már önmagában a Program beavatkozása.

A 2. SKV szempont, a **területhasználathoz és az ökoszisztémák állapotához kapcsolódó célok** kiemelkedő értékét adják a Konceptiónak. A Konceptió **területhasználati célkitűzései, és a Program elemei rendkívül pozitív irányokat vázolnak fel**. Azonban a jelenlegi gyakorlatot megváltoztató kezdeményezéseket tekintve, határozott igazgatási és együttműködési elköteleződés szükséges a valódi környezeti eredmények eléréséhez. Ebben segíthet az általunk javasolt TÁJKARTA-megállapodás integrált tájgazdálkodási egységek alapján a három együttműködési tengelyre vonatkozóan kialakítva.

A 3. SKV szempont, az **anyag- és energiakibocsátás tekintetében**, hasonlóan az 1. szemponthoz a Konceptió és a Program jó eredmény elérésének lehetőségét mutatja. Az energia- és anyagkibocsátás, terhelés és szennyezés mérséklése cél érvényesülése a koncepcióban foglalt általános elvek konkrét, a program szintjén történő érvényesítésétől függ jelentős mértékben.

A kibocsátások mérsékléséhez a Konceptió részben közvetett, illetve közvetlen eszközökkel is hozzájárulhat (a betelepülő és működő intézmények, vállalatok technológia váltás lehetősége, minőségügyi rendszerek bevezetésének ösztönzése stb.), miközben nem látható még a jelenlegi fázisban, hogy a ÜHG kibocsátás mérséklését segítő megújuló energiagazdaság milyen technológiákat részesít előnyben. Amennyiben a biomassa égetése kerül előtérbe, úgy ez a célokkal ellentétes eredményeket is hozhat több területen a Konceptió megvalósítása (pl. területek bioaktivitásának megszűnése, mérséklődése, az PM10 és PM2,5 kisméretű részecske szennyeződések növekedése) tekintetében. Kedvezőtlen hatást eredményezhet viszont összességében a közlekedés közúti arányának növekedése, annak ellenére, hogy a közösségi közlekedés önálló intézkedésként is megjelenik a programban és a közösségi közlekedés minden aspektusát érintő célok is megfogalmazódnak. A mobilitási gyakorlat (szükségtelen, gyakran jobban szervezhető utazási gyakoriság, pazarló utazások: egy személy, egy gépjármű stb.) megyei szinten nem változtatható meg, viszont helyi ösztönzők, szemléletformálás és a közösségi, illetve kerékpáros fejlesztések kedvezően hathatnak vissza a mobilitási gyakorlatra is. Ahogy pozitívként a Program erősségeként jelenik meg a nagy hangsúlyt kapó kerékpáros közlekedés megyei hálózatának kialakítási célja.

Mind a Konceptió mind a Program kiemelkedő értéke a 4. SKV szempontnak, az **emberi és intézményi kompetenciák fejlesztésének való megfelelés**. A két dokumentumban jól összehangoltan jelenik meg jellemzően mindkét szempont. Különösen ki kell emelni az adottságokhoz illeszkedő és a természeti, illetve kulturális értéket előtérbe helyező, az együttműködések és a koordinációt nemcsak szlogenek, hanem intézkedések szintjén is megjelenítő Programot. Egyedül a mobilitási igények és szükségletek mérséklése tekintetében nem lép jelentősen előre egyelőre sem a Program, sem a Konceptió.

2. A Konceptió és Program prioritástengelyei és beavatkozásai egymásra gyakorolt hatásainak előzetes értékelése környezeti szempontból

A Konceptió és a Program saját prioritástengelyeit, beavatkozásait tekintve látható, hogy közvetett vagy közvetlen módon egymást erősítő, illetve gyengítő hatásokkal jellemezhető.

A **Konceptió** tekintetében jellemzően az **integrált tájgazdálkodás (S2: 2. specifikus cél) és a kompakt és takarékos, természetkímélő és klíma ellenállóság erősítő területhasználatok (H4: 4. horizontális cél) érvényesítése jelenti majd a legnagyobb kihívást**. Az **emberkincs megóvása** cél (S4: 4. specifikus cél) és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok és településrészek fejlesztése (H3: 3. horizontális cél) képezi a **legnagyobb tartalékot** és potenciált a program eredményes megvalósítása szempontjából. A konceptió célcsoportonkénti belső koherenciája jónak mondható. Várhatóan a stratégiai célok illesztése (város és vidék kapcsolat tekintetében) lesz a legnagyobb gyakorlati kihívás a megyei koordináció és a térségi tengelyek mentén tervezett együttműködések keretében. Várhatóan a területi forrásoknál a fejlesztési célterületek kijelölésével, az értékelési szempontoknál többek között a települések kategorizálásával és pontozásával irányítható lesz a fejlesztések köre és kedvezményezettjei.

A **Program** intézkedéseinek koherenciáját tekintve megállapítható, hogy összességében egymást erősítő és jól kiegészítő módon került kialakítása környezeti eredményesség szempontjából. Számos pozitív egymást erősítő hatású intézkedés található a Programban (lakóterületek, települési környezet rehabilitációja, barnamezős területek újrahasznosítása, új funkciói, ellátó infrastruktúra fenntartható, (reziliens lásd H1) fejlesztése, kerékpáros és közösségi közlekedés, az integrált

tájgazdálkodás és a turizmus fejlesztései). Ki kell emelni az élettér és lakótér minőségét és természetességét erősítő intézkedések mellett a helyi gazdaság és különösen a K+F+I fejlesztések környezetterhelést mérséklő potenciális hatásait. **A K+F+I terület egy olyan befektetési lehetőséggé válhat a térségben, amely idővel akár egyedülálló módon a megyében először bemutathatja, hogy a természeti környezet, a táj gazdagságának megőrzése, megfelelő feltételek és korlátok mellett, hogyan nyújthat kreatív és innovatív környezetet a kutatás, fejlesztés és innováció szellemi háttérmunkáját végzők számára.** Ennek kihasználását érdemes előtérbe helyezni a megyében. **Két olyan intézkedési csoport jelenik meg továbbá a Programban, amely kiemelt figyelmet és gondos előkészítést, illetve koordinációt, együttműködést igényel annak érdekében, hogy a környezeti károk elkerülhetők, mérsékelhetők legyenek, illetve a pozitív hatások érvényesüljenek.** Ezen két intézkedéscsoport **a gazdaságfejlesztés és infrastrukturális háttérének biztosítása, illetve a közlekedésfejlesztés közutakra vonatkozó elemei.** A Konceptióban megfogalmazott alapelvek és célok érvényesítésétől függnék ezen intézkedések környezeti hatásai. A program tekintetében is jól látható az elemzés alapján a megyei és a térségi koordináció jelentős hozzáadott értéke, illetve az emberkincs megóvásában és megerősítésében rejlő hatalmas tartalék erő.

3. A Program és a Konceptió hatásainak összefoglaló értékelése

Az SKV során megvizsgáltuk az egyes prioritások beavatkozásait a környezeti elemek és rendszerek szempontjából (SKV 5.1-2.), illetve összegeztük és értékeltük az SKV szempontok keretében a környezeti elvárások, célok alapján (SKV 4.). Vizsgálataink eredményeképpen megállapítható, hogy a tervezett **Konceptió és Program kifejezetten pozitív irányban támogatja a környezeti célkitűzéseket és a hatások tekintetében is jelentős pozitív eredmények várhatók,** azonban vannak környezeti szempontból kockázatokat hordozó intézkedések is a Programban.

A program kiemelkedő értéke a felvállalt megyei és térségi koordinációs szerep (1.7., 3.1.), illetve a Program és a Konceptió szerves részét képező együttműködés-fejlesztés az önkormányzatok, a gazdasági szereplők, a különböző hatóságok, állami intézmények területi szervei, a civil és egyházi szervezetek között egyaránt. A koordináció és az együttműködés kiemelkedő kompetencia-fejlesztési hatásokat hozhat, amelyek a készülő V. Nemzeti Környezetvédelmi Program stratégiai területeihez és az NFFS (Nemzeti Fenntartható és Fejlődési Keretstratégia) célzott és átfogó programjaihoz kapcsolódó szemléletformáló, szervezetfejlesztő programokhoz illeszkedően, várhatóan jelentősebb áttörést hozhatnak a megyében, amennyiben **személyes vezetői és intézményi környezeti és fenntarthatósági fejlesztésekkel társulnak. Ezen terület javaslatainkban foglaltak mentén történő kifejtése és megerősítése szükséges.**

Kezdetben konfliktusokat okozhat a takarékos és kompakt területhasználati alapelv érvényesítése és az integrált tájgazdálkodás rendszerének bevezetése, a zöldinfrastruktúra fejlesztés és fenntartás és a nedvességgazdálkodás rendszerének bevezetése. A megyei és térségi koordináció és együttműködések jelentős próbatétel elé néznek, azonban a nehézségek gyümölcsei mind gazdasági, mind ökológiai és társadalmi téren a reziliencia megerősödésével érzékelhetőek lesznek, különösen a várható válságos időszakokban.

A programok tervezésénél annak a tervezői szemléletnek kell érvényesülnie, amely a **biológiai sokféleséget és a természeti értékeket erőforrásnak, és nem a területfejlesztést akadályozó tényezőnek** tekinti. A fejlesztéseknek alapvetően idomulni kell a természeti és táji adottságokhoz. Ez garanciája lehet annak, hogy a projektek nem járnak a természeti értékek károsodásával.

Az integrált tájgazdálkodás (Konceptió S2 és Program 2.3.) és a kompakt, takarékos területhasználat (H4) alapelveinek alkalmazása, a hálózatos, komplex turisztikai látogatómenedzsment és élménykínálat (Konceptió 3.2.) átfogó, integrált, a megye és térségi együttműködés keretében koordinált (Konceptió 1.7. és 3.1.) megvalósítása modellértékű program lehet országos szinten is. Megmutatja, hogy a helyi adottságokat nem korlátoknak, hanem lehetőségeknek tekintve milyen eredményeket lehet elérni.

Összességében a Program intézkedések túlnyomó része, amennyiben a Konceptióban foglalt célok a legteljesebb mértékben érvényesülnek, kockázatokkal jár ugyan, de nincs egyértelműen kedvezőtlen hatással, sőt kedvező hatással is lehet összességében az élővilágra és a biológiai sokféleségre. A fejlesztések eredményeként – megfelelő feltételek mellett – növekedhet a biológiailag aktív felületek aránya, állapota, gyarapodhatnak az élő és élettelen természeti értékek.

Az 1. prioritás a lakóterületi és városi környezet minőségére lesz kedvező hatással. A barnamezős területek kármentesítése és fenntartható funkcióváltó/bővítő rehabilitációs programja a kompakt terület takarékos területhasználatához járulhat hozzá eredményesen. Az ellátó infrastruktúra takarékos és szennyezés mentes okos megoldásokkal és átfogó monitoring és információ-szolgáltatással járulhat hozzá a Program környezeti eredményességéhez.

A K+F+I térnyerése a térségben egyrészt a kevésbé anyag- és energia, illetve területigényű tevékenységeket gyarapíthatja, másrészt pedig a vonzó, változatos, tiszta és csendes környezetben kreatív és egészséges dolgozói, fejlesztői környezet alakítható ki.

A kompakt és területtakarékos gazdasági tér segíti a területi szétterjedés megelőzését, felszámolását, illetve a környezeti szennyezések, terhelések területi szétterülését. A helyi területi kötődésű iparágak, a feldolgozás a helyi munkahelyteremtéssel a jobb emberi egészséghez és a kevesebb utazással járó kibocsátáshoz járulnak hozzá.

Külön ki kell itt is emelni az intézkedésként felvállalt koordináció hozzáadott értékét, valamint a fenntartható városi program környezet és kultúra együttes fejlesztését lehetővé tevő várhatóan kedvező környezeti és megsokszorozó hatású intézkedéseit.

A 2. prioritás főként a várostérségeken kívüli, de azokkal szorosan összetartozó és együttműködő vidéki területekre korszerű és előremutató modell értékű beavatkozásokat tartalmaz, a megvalósítás következtében várható pozitív hatások erősítése a takarékos és a hatékonyság érvényesítésével érhető el. A tájgazdálkodás integrált természeti és kulturális értékekre alapozott, ökoszisztéma szolgáltatásokra, tájkarakterre, vízgazdálkodási gyakorlatra és gazdálkodási igényekre és lehetőségekre is vonatkozó potenciálisan kedvező hatása kiemelkedő jelentőségű a klímaváltozás tekintetében, illetve a globális vízhasználati és vízkészlet problémákra vonatkoztatva is. Amennyiben sikerül a jelenlegi gyakorlaton változtatni a jelzett, kedvező irányba, akkor mind táji, mind települési szinten komoly előrelépés várható a fenntarthatóság és a reziliencia irányába, beleértve a katasztrófa helyzetek kezelését és megelőzését is. Mivel a víz és a természet a gazdálkodási célok mellett ebben a szemléleti és gyakorlati keretben megtalálja a helyét, így a tájak, települések, illetve a vízgazdálkodási rendszerek is a jelenleginél válságállóbb, reziliensebb helyzetben lesznek.

A 3. prioritás környezeti eredményessége a területek terhelésének mérséklésében és a turisztikai lehetőségek hálózatos kínálatának bővülésében fog várhatóan megmutatkozni, illetve a szervezeti felkészültség és szemléletmód változásában kisebb mértékben. A szervezeti, koordinációs és együttműködési képességek javulásával a TDM-k és a natúrparki együttműködések a településekkel

és a tájgazdálkodással összehangolt és egymást erősítő, egymásra épülő módon valósíthatják meg a látogatómenedzsment korszerű szemléletét, illetve érvényesítve a körforgásos gazdaság gyakorlatát is a turizmus területén. A hálózatos megvalósítással és koordinációval, szükség esetén a korlátozások alkalmazásával a természeti értékek megóvása biztosítható, a terhelések mérsékelhetők.

A 4. prioritás, hasonlóan a gazdaságfejlesztéshez és a turizmushoz, környezeti kockázatokat hordoz. A közútfejlesztés tervezett beavatkozásai mérsékelt forgalmi, kibocsátási és területhasználati terhelést okozhatnak a térségben, ezért is lényeges a Konceptió (kompakt és területtakarékos fejlesztések) és az SKV (tájkarta értékalapú megállapodások) által lefektetett elvek érvényesítése annak érdekében, hogy az útfejlesztések valóban a legszükségesebb helyszínekre koncentráljanak. Ide tartozik a zöldinfrastruktúra fejlesztése, a korlátozott területfelhasználás, koncentrálna a már igénybe vett, vagy terhelt területekre, a zaj- és légszennyezés csökkentése, a szétterjedést okozó hatások mérséklése, korlátozása is. Környezeti szempontból kedvező, hogy a nagytérségi új hálózati elemeken túl a fejlesztések zöme a meglévő úthálózat felújítását jelentik, illetve, hogy a prioritás tartalmaz közösségi közlekedési, más közlekedési módokra vonatkozó fejlesztéseket is.

Az 5. prioritások rendkívül fontos és közvetetten nagyhatású intézkedéseket tartalmaz a képzés, egészség (lelki és fizikai), szociális helyzet, közösségépítés és indentitás-erősítés, képességfejlesztés és családtámogatás terén. Ezen tényezők a Konceptió horizontális céljaival együtt a reziliencia megerősítése (H1) a társadalmi és civil energiák használata (H2) és a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózása mellett, az 1.7. és 3.1. intézkedések koordinációjával, az egész program szellemi és emberi hátterét adják, e nélkül a program nem vihető sikerre környezeti szempontból sem.

A legnagyobb kihívás várhatóan a helyi, térségi és a természeti, társadalmi és gazdasági érdekek összehangolása, illetve a legmegfelelőbb megoldások kiválasztása lesz, amely során mindenki részéről mértékletességre lesz szükség bizonyos mértékig.

4. A Konceptió és a Program környezeti eredményességét és a várható negatív hatások elkerülését célzó javaslatok

- A Konceptió 2.1.2. környezeti helyzetkép fejezetében javasoljuk megjeleníteni a védett területek megye területén megjelenő hálózati elemeit (ideértve a víz-, a természeti és más védelmi területeket is, a területi érzékenység és természeti értékek rövid bemutatását, illetve behivatkozni a KEM TrT vonatkozó megalapozó dokumentumait. *Indoklás: azért lényeges, mert a Konceptióban szereplő több cél (pl. H4, S2 stb.) érvényesítéséhez nélkülözhetetlen a területek védelmi funkcióinak az ismerete és érvényesítése is.*
- A megye természeti értékeinek, mint „természeti kincseknek” a megjelenítése tartalmilag is indokolt, területi célokra, tartalmi kapcsolódásokra felhívva a figyelmet az egyes célok, vagy területhasználati fókuszok mentén.
- A koncepcióban erősíteni szükséges a körforgásos gazdaság szerepét, tisztázva, hogy ez nem egy gazdasági ágazat, hanem egy átfogó szemléleti és működési mód, amely elvárható és ösztönözhető a működő és újabban megjelenő vállalkozások esetében, akár az EMAS vagy más minősítések terjedésének elősegítésével.
- Az együttműködési és koordinációs célok és intézkedések, így a foglalkoztatási paktumok esetében, és a képzések, oktatás tekintetében is javasoljuk megjeleníteni a fenntarthatóságot és rezilienciát erősítő tartalmi szempontokra utalást, mivel ezen intézkedés típusok jelentős hatás tudnak elérni e tekintetben.

- Javasoljuk az 1. és 2. prioritás intézkedésén belül a települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések beavatkozási területein megjeleníteni és a VGT és NKP4 alapján kiemelni a zöldinfrastruktúra fejlesztések szerepét a vízgazdálkodási, településrendezési megoldások kialakítása során.
- A megújuló energia alkalmazásával összefüggésben javasoljuk kiemelni, hogy a szilárd biomassza égetésén alapuló fűtési módok a magas szálló por koncentrációjú területeken kerülendők.
- A városrész-rehabilitációk során a távfűtésre való csatlakozás, vagy a decentralizált, közösségi fűtési rendszerek kialakítása is javasolható a sok egyedi megoldás helyett. (E tekintetben az anyagában gazdaságosan nem hasznosítható hulladék termikus hasznosítási lehetőségét sem javasolt automatikusan elvetni.)
- Javasoljuk, hogy a program szövege tegyen utalást arra, hogy a belső téri zaj- rezgés terhelés szempontjából a korszerűsítések, új épületek létesítése kapcsán megvalósuló nyílászárócserék (illetve az új épületek esetében beépítendő nyílászárók) kedvező hatásúak lesznek, még akkor is, ha céljuk eredendően az energiatakarékosság.
- Javasoljuk az 1. és 2. prioritások tevékenységei közé a passzív zajcsökkentési lehetőségeket (zajvédő fal, fokozott hanggátlású nyílászárók, több növényzeti szinttel rendelkező védőfasorok) is beemelni.
- Javasoljuk a fényszennyezés témakörének említését a program szövegébe a gazdaságfejlesztés (telephelyek miatt), a fenntartható városfejlesztés, a városi, táji környezeti beavatkozásokat érintően.
- A turisztikai fejlesztéseknek minden esetben alkalmazkodniuk kell az érintett terület ökológiai terhelhetőségéhez. Javasolható egy egyszerű, az ökológiai terhelhetőséget meghatározó módszertani eljárás kidolgozása, amely minden védett területet, (beleértve a helyi védelem alatt álló területeket is) vagy Natura 2000 területet érintő fejlesztés esetén elvégzendő volna.
- Az integrált megközelítést elősegítő céllal, a megyei koordinációs szerep mellett, javasoljuk kistérségi, térségi szinten a város és vidék, illetve településcsoport kapcsolatát erősítő és funkcionális együttműködési szerepek kialakítására a már működő tájszintű együttműködések, a natúrparkok célzott bevonását és megnevezését az 1., 2., 3. és 5. prioritásban, a környezetalkítás, helyi foglalkoztatás, gazdaságfejlesztés, turisztikai és társadalmi együttműködést segítő szerepkörben.
- A szociális városrehabilitáció tekintetében az egyik legfontosabb szempont az energia-szegénység elkerülése, javasoljuk ennek említését a programban. Ennek érdekében a szociális városrehabilitáció elemei közé javasoljuk „felvenni” a közel-nulla energiaigényű épületek létrehozását, okos fogyasztásmérés feltételrendszerének megteremtését, másrészt a lakók oktatását, képzését. A telken belüli energiatermelés (napenergia-hasznosítás, kisléptékű szélenergia-termelés) különösen lakótelepi környezetben könnyen megvalósítható, így szintén támogatható beruházások.
- Javasoljuk, hogy a települési üzleti infrastruktúra, gazdasági területek elérhetőségét, a logisztikát és a munkavállalók mobilitását támogató térségi és helyi közlekedési infrastruktúra fejlesztése során a közösségi közlekedési és kerékpáros fejlesztések minden esetben jelenjenek meg.
- Javasoljuk, hogy a kerékpáros, gyalogos és helyi kisléptékű közösségi közlekedés támogatása keretében az éghajlati szélsőségekhez való alkalmazkodást szolgáló beruházások, mindenekelőtt árnyékolás, párhuzamos zöldinfrastruktúra fejlesztések is megvalósíthatók legyenek.

- Javasoljuk a „Szociális városrehabilitáció” intézkedés keretében nevesíteni és támogathatóvá tenni az önkormányzati tulajdonban lévő szociális célokat szolgáló bérlakásállomány energetikai korszerűsítésének támogatását.
- Javasoljuk a zajterhelés mérséklését az utak és más a zajforrások környezetében (zajvédő megoldások kialakítását), annak érdekében, hogy a távolabbi natúrparki, települési és védett területeken az élővilág, a lakosság és a turizmus számára a csend, mint területi érték biztosítható legyen.
- Javasoljuk továbbá a közösségi közlekedés minőségi fejlesztését plusz, kiegészítő szolgáltatásokkal vonzóbbá tenni.
- Javasoljuk a környezetbarát vezetés, gépjárműhasználat és megosztás (car-sharing) ösztönzésének nevesítését a programban
- Javasoljuk a távmunkában, otthonról dolgozók megsegítése céljából helyi közösségi irodai infrastruktúra hálózat, az önkormányzati és térségi feltételrendszer kialakítását részben a foglalkoztatási paktumok részeként is megjelenítve beépíteni.

5. A Konceptióval és a Programmal összefüggésben megvalósuló más fejlesztésekre vagy egyéb tervekre vonatkozó javaslatok

Ebben a pontban a Konceptió és a Program megvalósítását segítő céllal egy innovatív kezdeményezési eszközre, a TÁJKARTÁ-ra és a különböző egyéb programokra vagy eljárásokra vonatkozóan teszünk javaslatokat.

5.1. TÁJKARTA-megállapodás létrehozása, tájgondnokság kialakítása

Ahogy már kiemeltük az összefoglalóban is a területhasználathoz és az ökoszisztémák állapotához kapcsolódó célok kiemelkedő értékét adják a Konceptiónak. A Konceptió **területhasználati célkitűzései, rendkívül pozitív irányokat vázolnak fel, ehhez lenne szükséges megjeleníteni határozottabban és igazítani az ökoszisztémák állapotára vonatkozó elvárásokat a Konceptióban és indikátorokat a Programban.** Ennek alátámasztásaként álljon itt két idézet a 2020. évi alegységi jelentős vízgazdálkodási kérdések összefoglalóiból:

„A vízgazdálkodási és a természetvédelmi célkitűzések (Natura 2000) között fennálló prioritási sorrendet a működés során meg kell határozni és azt annak megfelelően kell végrehajtani. A két célkitűzés alá, mellé és fölérendeltségi helyi viszonyainak kérdései gyakran a hatásterülettől távol fekvő területekre is kihatással vannak, így a működés korlátainak felállításakor ezen problémák figyelembevétele is indokolt.”¹

„A tatai visszatérő források és azok hozamai esetében mindenképpen meg kell fogalmazni, hogy mi a cél. A források újbóli megjelenése, vagy a vízellátási igények így történő kiszolgálása. Szükséges vizsgálni a többlet karsztvizek felhasználhatóságát (természetvédelem, turizmus... stb) az említett vízhiányos állapotokra való tekintettel. Az, ezzel kapcsolatos hosszú távú koncepciók kidolgozásához elengedhetetlen a források rendszeres hozam mérése, illetve az ezzel kapcsolatos változások monitoringszerű nyomon követése.”²

A jelenlegi nehezen koordinálható és befolyásolható gyakorlatot megváltoztató, **határozott igazgatási és együttműködési elköteleződés szükséges a valódi környezeti eredmények eléréséhez,**

¹ Forrás: 1_5_Cuha_Conco_JVK_2020_EDUVIZIG_TVT_jovahagyott.pdf (www.vizeink.hu)

² Forrás: 1_6_Altal_er_JVK_2020_EDUVIZIG_TVT_jovahagyott.pdf (www.vizeink.hu)

mind a Konceptióban és mind a Programban megjelenő kezdeményezéseket (fejlesztési tengelyek, integrált tájgazdálkodási egységek, kompakt és terület takarékos területhasználat stb.) tekintve. Ebben segíthet az általunk javasolt **TÁJKARTA-megállapodás** integrált tájgazdálkodási egységek alapján a három együttműködési tengelyre vonatkozóan kialakítva

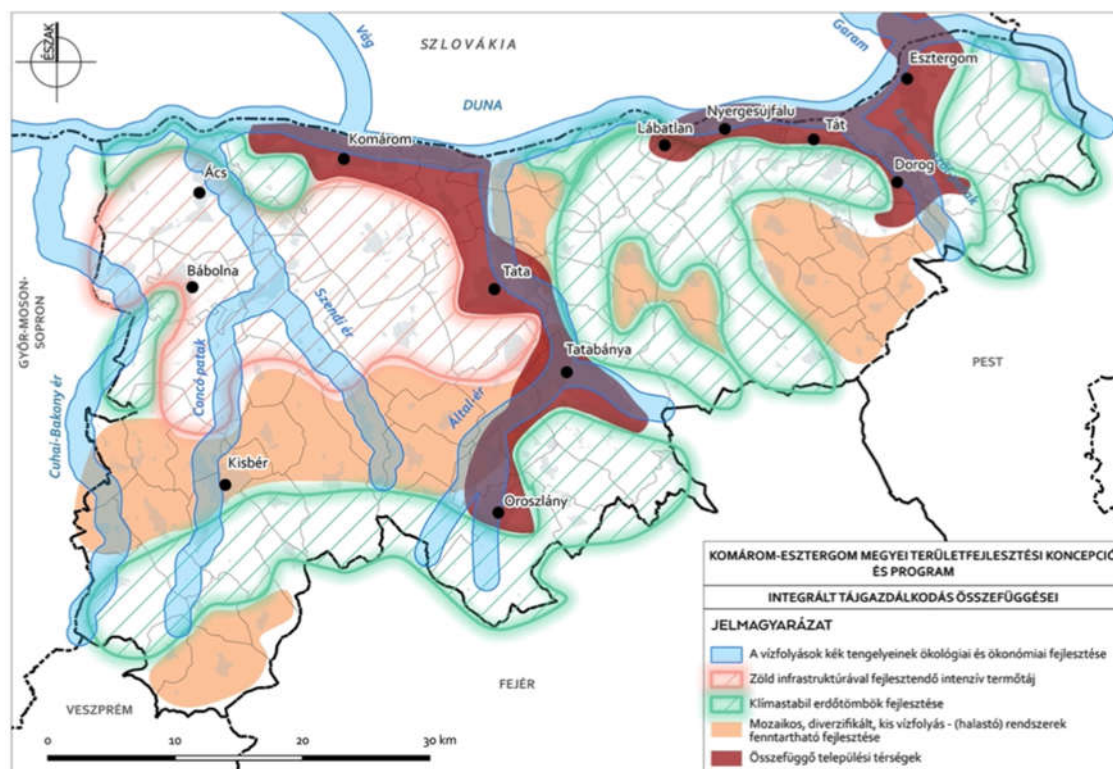
Második lehetőségként amennyiben az előbbi nem látszik reálisnak, akkor a natúrparkok területére koncentrálva a Konceptióban és a Programban is javasolt tájgondnokság keretében lehet jól alkalmazható a konkrét területi és gyakorlati értékeket és megállapodásokat tartalmazó TÁJKARTA-megállapodás.

Javasolt lépések két fázisa:

1. lépésben az **5 integrált megközelítést igénylő területi (tájkarakter) hálózati elemre vonatkozóan (lásd 1. sz. ábra) pontosítani a Konceptió alapelveire épülő területi értékrendet, használati és fejlesztési kritériumrendszert** (az egyes területi egységek ökoszisztéma szolgáltatásai, értékei és fejlesztési szempontja, speciális területi szempontok, egyes konkrét területek épített környezeti, kulturális örökségi, társadalmi értékei és gazdasági értékei, szempontjai),
2. lépésben pedig a **3 TÁJKARTA elfogadása a Konceptió** (Városhálózati, a Komárom tengely és hídfőváros, az Esztergom tengely és hídfőváros térségeire, vagy a Natúrparkokra) **területi egységeire**, amely integrált tájgazdálkodási használati és fejlesztési kritériumokat tartalmazza összevont, közérthető térképes és szöveges formában.

A TÁJKARTA alkalmazásával a területi szereplők, a területek használói konkrét céljaikhoz tudják igazítani, és össze tudják egymással hangolni az integrált tájgazdálkodási területekre vonatkozó elvárásokat, tevékenységeket.

A TÁJKARTA kialakításában, építve a megye koordinációjára, az önkormányzati együttműködéseknek (társulások), a natúrparkoknak, nemzeti parkoknak, erdészeteknek, a helyi kamarai szervezeteknek (pl. NAK) és a térségi műhelyeknek is kulcsszerepe van.

A Terület- és Vidékfejlesztési Kollégium (TEVIK), illetve a szakmai műhelyek aktívan részt vesznek a tervezés folyamatában, szakterületük, illetve térségük vonatkozásában egyeztetik álláspontjaikat, javaslatot tesznek a fejlesztési irányokra, az azok eléréséhez szükséges beavatkozásokra, azok összehangolására. A partnerségi egyeztetés során kiemelt jelentőségű a társadalmasítás, mely során bárkinek lehetősége van a kidolgozás alatt lévő fejlesztési dokumentumok megismerésére, a véleménynyilvánításra.

A bevezetésre kerülő TÁJKARTA együttműködésen alapuló megvalósítása pozitív hatású, sőt példaértékű lehet országos és nemzetközi viszonylatban is, különös tekintettel a vizek mennyiségi és minőségi védelmére és egy komplex térségi vízgazdálkodási-területhasználati és zöldinfrastruktúra fejlesztési modell megvalósításával, amelybe alapvető feltétel, hogy a védett természeti területek, a Natura 2000 hálózat és az országos ökológiai hálózat elemei kiemelt szerepet kapjanak.

5.2. Terület- és településrendezést, területhasználatot érintő javaslatok helyi tervekre, projektekre vonatkozóan

Talajvédelem

- A fenntarthatóság, biodiverzitás fenntartása érdekében a talajok lefedését a lehetőségekhez mérten kerülni kell, vagy amennyiben elengedhetetlen, a gyengébb termőképességű területeken kell azokat megvalósítani, még ha az további infrastrukturális beruházást is igényel. Ezt a szemléletet a településrendezési eszközök keretében is érvényesíteni kell, szükség szerint talajtani szakértő bevonásával.

Vizek védelme

- Amennyiben egy vízbázis vízügyi hatósági védőidom kijelölő határozattal rendelkezik, úgy abban nem csak a vízbázis belső- és külső-, hanem a hidrogeológiai „A” és a hidrogeológiai „B” védőidoma-, illetve az azokhoz kapcsolódó védőterületek is meghatározásra kerülnek. A vízügyi hatósági határozattal kijelölt vízbázisok védőterületén, illetve azok védőidomaiban a kijelölő határozat rendelkező részében foglalt előírásokon túl be kell tartani a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási-művek védelméről szóló 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet 5. számú mellékletében foglaltakat.
- Amennyiben egy vízbázis vízügyi hatósági védőidom kijelölő határozattal még nem rendelkezik, akkor abban az esetben, amikor a felszíni és felszín alatti ivóvízbázisok védőterületeit és védőidomait érintő beruházás megvalósítása várható, gondoskodni kell a hatósági határozat kiadásáról és ennek következményeként a belső és külső védőterületek földhivatali telekkönyvi bejegyzéséről, illetve az előírások betartásáról.
- A telepítés, fejlesztés felszíni vizekkel határos parti sávjában tájépítész által készített fejlesztési terv alapján zöldinfrastruktúra fejlesztés szükséges. A parti sáv min. 20 méteres sávjában a part és a víztest védelmét biztosító 80% fölötti őshonos növényborítás kialakítása szükséges.
- A fedettség megváltozásából származó felszínen összegyülekező többlet-csapadékvizek telephelyen belüli talajvízbe történő szikkasztása, párologtatása, felület hűtésre történő felhasználása szükséges.
- Javasoljuk, hogy a települési csapadékvíz-gazdálkodás fejlesztését szolgáló projektek keretében minden esetben legyen elvárás a víz visszatartás lehetőségeinek felmérése, és – amennyiben arra adottak a feltételek – megvalósítása.

Útfelújítások, fejlesztések

- Javasoljuk, hogy az útfelújítások esetében azok az útszakaszok élvezzenek elsőbbséget, amelyek a közösségi közlekedés színtereként is szolgálnak, így az ipari parkhoz kapcsolódó és hasonló fejlesztések során a környezetbarát megközelítési módok lehetővé tételére (dolgozók számára közösségi közlekedés, szállítás esetében vasúti, esetleg vízi megközelíthetőség biztosítása) is fordítsanak a lehetőségekhez mérten figyelmet.

Szemléletformálás

- Javasoljuk képzések, mintaterületek, kisfilmek keretében a zöldfelületek, zöldinfrastruktúra elemek kialakításának, megőrzésének és a klímára, biológiai sokféleségre, a vizek és a talaj védelmére, a levegőtisztaságra, a zajszennyezés mérséklésére gyakorolt hatásainak jelentőségére felhívni a figyelmet.
- A beruházások megvalósítása során javasolt „A fényszennyezésről – világosan!” című szakmai útmutató előírásainak alkalmazása.

Biodiverzitás

A biodiverzitás csökkenésének mérséklése elősegíthető, ha az egyes prioritásoknál – ahol csak mód nyílik rá – legyenek olyan elemek is, amelyek közvetve, vagy közvetlenül szolgál(hat)ják az élő és élettelen természeti értékek védelmét és a zöldfelületek fejlesztését.

- A védett, vagy Natura 2000 területek érintésével megvalósuló turisztikai fejlesztések esetében minden alkalommal szükséges felmérni a terület ökológiai terhelhetőségét és a fejlesztést ehhez igazítani, illetve javasolt, hogy azok csak a nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával legyenek megvalósíthatók.
- A szabadidős terek létrehozása kiváló alkalom a kisléptékű vonalas zöld infrastruktúra fejlesztésére. Javasolt követelmény: játszótéren árnyékolt rész kialakítása, vízvételi lehetőség biztosítása, fasor telepítése futópálya mellé stb.
- Az építési területen lévő vagy tervezett fák védelme érdekében, valamennyi építési beruházás esetében, mind az építési tevékenység, mind annak tervezése során alkalmazni kell az MSZ 12042:2019 (Fák védelme építési területeken) szabvány előírásait. A meglévő fák ökológiai, esztétikai értéke sérülés esetén nem, vagy csak évek múlva állítható helyre.
- A települési zöldinfrastruktúra kialakítása, fejlesztése MSZ 12172:2019 (Díszfák és díszcserjék ültetése települések közterületein) szabványban foglaltakat kell minden esetben alkalmazni.
- A telephelyek kijelölése vagy meglévők bővítése során gyakran problémát jelent két területi tényező, az egyik a település lakott területe, a másik pedig valamilyen védett természeti terület, vagy ökológiai hálózat részét képező terület egység. Ezen irányokat minden esetben el kell kerülni. A település és a védett területek felé pufferterületek kijelölésével védősávok kijelölése javasolt, amely fel fogja a telephelyekről esetleg érkező terheléseket. A telephelyeken sem szükséges teljes mértékben mesterséges felületeket kialakítani, javasoljuk a megfelelő szintű növénytelepítést a lehetőségekhez mérten, az időjárási hatások mérséklése és a tájba illesztés céljából.
- A gazdaságfejlesztési beavatkozásoknál általában érdemes feltételként szabni, hogy takarékosan bánjanak a területtel, kerüljék a zöldmezős beruházásokat és a kompakt településszerkezetet őrizzék meg.
- A zöldmezős beruházásokkal érintett területeken, a környezet rendezése során javasolt olyan élőhelyek kialakítása, amelyek elősegítik a biológiai sokféleség helyhez illeszkedő növelését,

élő és bűvőhelyet biztosítanak az élőlényeknek, elősegítik a talaj biodiverzitásának megőrzését is.

- Javasoljuk, hogy a közösségi tereket érintő fejlesztések során minél nagyobb mértékű zöldfelület kialakítása, megújítása is megvalósuljon.
- Biológiai sokféleséget szolgáló követelményként javasoljuk a következő szempontok alkalmazását megjeleníteni. A projektek, intézkedések eredményeképpen (pl. projektfejlesztési – amennyiben céljai alapján releváns – vagy rendezési tervekbe beépíthető módon):
 - nem növekedhet a település kiterjedése,
 - nem növekedhet a betonozott felületek nagysága,
 - nem csökkenhet sem a zöldfelületek, sem a településszegélyben található zöldinfrastruktúra, sem a természeti területek, élőhelyek kiterjedése, nem romolhat az állapotuk.
 - a fejlesztés járuljon hozzá, segítse elő a települési zöldfelületek, a táj zöldinfrastruktúrájának állapotának javításához,
 - járuljon hozzá a települési zöldfelületek, a táj zöldinfrastruktúrájának kiterjedésének, és/vagy intenzitásának növekedéséhez,
 - természeti területek, természetszerű élőhelyek (gyepmozaikok, cserjések, fasorok, mezsgyék, erdők, vízterek stb.) bővüléséhez, vagy állapotuk javulásához,
 - helyi védett élő, vagy élettelen természeti értékek gyarapításához, és/vagy állapotának javításához.

Ipari parkok, területek és energiagazdálkodás

- Az ipari parkok létrehozásánál legfontosabb szempont mind a beruházás, mind a fenntartás időszakára vonatkozó minimális ökológiai lábnyom: száraz építési technológiák alkalmazása, és a terület elérhetősége bicikliúton, vagy közjárművel legyen megoldott. A többnyire lapostetős épületek kiváló lehetőséget biztosítanak napenergia hasznosítására, kombinálva akár szédum tetővel. Javasolt követelmény: lapostetős ipari, gazdasági, vagy logisztikai funkciójú új épületen helyi energiatermelésre lehetőséget teremteni a hasznos terület 80%-ban, és / vagy a tető felületének megfelelő zöld-infrastruktúra fejlesztést megvalósítani legalább LAI=3m²/m² levélfelületi intenzitást biztosítva.
- A barnamezős rehabilitáció tekintetében fontos szempont a „barnamező” biológiai aktivitás-értékének vizsgálata a beruházás előtt. Javasolt követelmény: a beruházás végére a biológiai aktivitás-érték ne csökkenjen az eredetihez képest.
- Javasoljuk, hogy a megújuló energia kiaknázását célzó/tartalmazó projekt esetén követeljék meg a teljes életciklus során jelentkező környezeti hatások, ideértve a CO₂-kibocsátást is, vizsgálatát, lehetőség szerint előre megadott szempontrendszer alapján.
- Az önkormányzati épületek energiahatékony felújítása során nemcsak a megújulókat alkalmazására, hanem a zöldtetők, zöldfalak (mint elnyelők) alkalmazását és az épületek környezetének több szintű növényzeti borítottságát is érdemes szorgalmazni a kiírásokban. Így a légszennyezettség csökkenése mellett a klímaalkalmazkodás irányába is tennénk lépéseket.
- Járulékos üvegházhatású gázkibocsátás mérséklése érdekében a biomaszahasznosító létesítmények méretezése során a közelben elérhető, lehetőség szerint erdészeti és mezőgazdasági melléktermékek mennyiségét alapvető korlátozó tényezőnek kell tekinteni, amelyet a biomaszahasznosítás teljes életciklusára kiterjedő, üvegházhatású gáz kibocsátásra kiterjedő számításokkal célszerű alátámasztani

- Javasoljuk, hogy a támogatásban részesülő önkormányzati projektek kötelező eleme legyen a lakosság számára rendszeres időközönként elérhető, épületenergetikai, vagy építész szakemberek által nyújtott szaktanácsadási lehetőség biztosítása.
- A tervek készítése során vizsgálati szempontként jelenjen meg a projektek környezeti hatásainak mérséklése, úgyis mint, bolygatatlan területek használatának minimalizálása. Meglévő épületek, épületszerkezetek minél nagyobb arányú megőrzése, hasznosítása. Így biztosítva, hogy a projektek a meglévő értékek felhasználásával, integrálásával (és nem megszüntetésével!) valósuljanak meg.

Emberi egészség

- Javasoljuk az okos település keretében az e-health, telemedicina lehetőségeinek kiépítését, az egészségre ható környezeti mutatók mérését és hozzáférését, a klímaváltozással is összefüggő vészhelyzetekben (pl. extrém időjárási helyzetek), illetve ezen kívül egyéb esetekben is az egyedül élő sérülékeny csoportok segítésére segélyhívó rendszerek kiépítését, működtetését.
- Javasoljuk települési egészségtervek (lelki és fizikai egészség megerősítését megújítását segítő tervek) készítését a testi és a pszicho-szociális egészség, illetve a környezet-egészségügyi tényezőire is kitérve.

|

6. Monitoring-értékelés és a megvalósítás során szükséges intézményi kapacitásokra, kompetenciákra és intézkedésekre vonatkozó mérőszám javaslatok

- Javasoljuk együttműködések megvalósulásának és eredményességének a mérését együttműködési mutatók bevezetésével, mint például:
 - a fejlesztésben résztvevők száma
 - a fejlesztések kezdeményezőinek típusa
 - térségi egyeztetések száma
 - együttműködő szervezet, ezen belül környezetvédelmi feladatokat is ellátó szervezetek száma
 - helyi közösségek száma
- A termőföld végleges más célú hasznosítással járó összterületének ismerete, ennek számszerűsítése, illetve ezek összevetése a barnamezős beruházások területével.
- A zöldmezős beruházásokkal érintett fejlesztések esetében a letermelt termőréteg helyes felhasználásának nyomon követése, ellenőrzése.
- fajlagos víz- és energiafelhasználás,
- a fejlesztés által érintett Natura 2000 terület, vagy vizes élőhely nagysága
- A kisméretű szálló por PM10 kibocsátás nagysága
- az új funkcióval ellátott terület levegőre gyakorolt hatására (légszennyezés/kibocsátás mértéke),
- ÜHG és nem ÜHG légszennyező anyagok kibocsátása
- B+R, P+R parkolók száma
- építés során kialakított zöldfelület nagysága
- a fejlesztés révén létrejövő, egységes kerékpárforgalmi hálózat hossza
- fenntartható közlekedési és mobilitási tervek száma
- megújuló energia alkalmazás beépített névleges teljesítménye
- kerékpárosbarát turisztikai-szolgáltatások fejlesztése, kerékpárosbarát szolgáltatók száma
- szemléletformáló kampányon résztvevők száma
- rendezett, újonnan létesített zöldfelület nagysága
- zajcsökkenés mértéke a beruházás megkezdése előtti állapothoz képest
- lakossági elégedettségi mutató
- A programidőszak alatt a projektekhez kapcsolódóan létrehozott, vagy állapotjavítás által érintett élőhely, zöldfelület, zöldinfrastruktúra elem

- Együttműködésben megvalósult zöldinfrastruktúra, vagy élőhelyfejlesztési projektelemek
- Okos települések keretében fejlesztett táji és környezeti információs modulok, adatbázisok, alkalmazások
- Natúrparki munkaszervezetek, nemzeti parkok igazgatóságok részvételével megvalósuló fejlesztések
- A turisztikai útvonal, aktív- vagy ökoturisztikai céllal látogatott területet, annak közvetlen környezetét érintő fenntartási, kezelési együttműködések száma